

Gemeente : Boxtel
Plaats + postcode : Boxtel 5281 BS
Straat + nummer : Rechterstraat z.n.
Naam : Zwaansebrug
Kad. aanduiding :
Eigenaar :
Aard object : brug
Huidige functie : verkeersbrug
Oorspr. functie : verkeersbrug
Opdrachtgever :
Architect :
Aannemer :
Bouwjaar : 1947-1948
Bouwtype : vaste verbindingsbrug
Bouwstijl : Delftse School

Objectnr. : BOX-212

Datum invent.: 20-08-04

Staat van onderhoud: goed

Kwalificatie : cat. 1

Bouwgeschiedenis/historie: De Zwaansebrug bevindt zich over de door Boxtel stromende Dommel. Deze verkeersbrug is van oudsher de verbinding tussen de waarschijnlijk reeds uit de Middeleeuwen daterende Rechterstraat en de later als Stationsstraat bekend staande verbindingsweg tussen de dorpskern van Boxtel en de buurtschap Breukelen. Dat zich hier al lang een brug bevindt, blijkt uit een vermelding in de 14de eeuw waarin wordt gesproken over “de oude brug”. Tijdens de oorlogshandelingen op 24 oktober 1944 werd de toen bestaande Zwaansebrug zwaar beschadigd. Na de oorlog is een nieuwe brug in gebruik genomen, op 22 februari 1948. Het huidige object kan dus met recht een voorbeeld van zogenaamde wederopbouwarchitectuur worden genoemd.

De herstelde brug is vormgegeven in Delftse Schoolstijl. Deze al voor de Tweede Wereldoorlog ontstane traditionalistische stijl speelde vooral in de Wederopbouwperiode een grote rol, als tegenwicht ten opzichte van de modernistische architectuur van het Functionalisme. Karakteristiek voor de Zwaansebrug is de traditionele opzet in baksteen en met een gewelfde onderzijde van het brugdek. De langs het dek gelegen borstweringen zijn voorzien van bakstenen ezelsruggen en sluiten aan op dito hoekposten. Een bijbehorend smeedijzeren sierhek bevindt zich ter hoogte van de langs de Dommel gelegen Prins Hendrikstraat. Bij de brug behoren twee op een bakstenen post geplaatste smeedijzeren sierlantaarns alsmede de twee bakstenen oeverwanden aan de zuidzijde. Hardstenen herdenkingsstenen vermelden het ontstaan van de huidige brug.

Beschrijving: De Zwaansebrug bestaat uit een vaste verbinding met een aan de onderzijde van een grindbetonnen segmentbooggewelf voorzien wegdek. Het (later nieuw) beklinkerde dek wordt

aan weerskanten afgesloten door bakstenen borstweringen die een geheel vormen met de brugwangen. Het metselwerk is uitgevoerd in baksteen in kettingverband, met licht verzonken voegen. Bakstenen ezelsruggen sluiten de borstweringen af. Beide borstweringen zijn centraal voorzien van een herdenkingssteen (zie hieronder). Granieten dekplaten sluiten aan op de hoeken van de borstweringen die (deels licht-)geknikt zijn uitgevoerd.

Aan de zuidwestzijde van de brug sluit een langs de Dommel gelegen voetsmuur met smeedijzeren sierhek aan op een bakstenen post met uitkragende rollaag. Het hekwerk is via een laag verbindingsmuurtje met ezelsrug verbonden met de naastliggende borstwering van de brug. Het hekwerk bevindt zich op eerder genoemde bakstenen voetsmuur die deel uitmaakt van een bakstenen oeverwand. Het hekwerk heeft een stalen leuning met krulvormige uiteinden. Tegen het hek is een bronzen plaquette bevestigd (zie hieronder).

Aan de zuidzijde sluit het hek via een knik aan op een bakstenen post met een smeedijzeren sierlantaarn met krulvormige voet. De lantaarn heeft een koperen afdekking en is gevuld met melkglas.

Aan de zuidoostzijde sluit de brug aan op een bakstenen post met een granieten dekplaat. Alhier een langs de Dommel gelegen niet bij de brug behorend (of in afwijkende vormgeving vernieuwd?) ijzeren hekwerk hetwelk eveneens geplaatst is op een bakstenen voetsmuur die deel uitmaakt van een bakstenen oeverwand.

Aan de noordoostzijde bevindt zich een aan de borstwering van de brug aansluitende bakstenen post, afgedekt met een overkragende rollaag waarop geplaatst een smeedijzeren sierlantaarn. Tegen deze post is een bronzen plaquette geplaatst (zie hieronder). De post sluit aan tegen het hekwerk van de aldaar gelegen villa Het Hof; dit hekwerk behoort tot de bescherming van deze villa.

Bij de restauratie van de brug in 2008-2009 is een soortgelijke plaquette met de beeltenis van een zwaan en de naam Zwaansebrug aangebracht in de sparingen aan de buitenkant van de zuidelijke en de noordelijke borstwering van de brug.

Motivering: Uit 1947-1948 daterende en over de Dommel gelegen Zwaansebrug, in Delftse Schoolstijl. De brug vormt de verbinding tussen Rechterstraat en Stationsstraat en kwam tot stand na verwoesting van de voorgaande brug tijdens de Tweede Wereldoorlog. Architectuurhistorische waarde vanwege het bouwtype en de bouwstijl, waarvan het object een vrij gaaf bewaard gebleven voorbeeld is. In deze betekenis is de brug bovendien een goed voorbeeld van architectuur uit de Wederopbouwperiode.

Situeringswaarde vanwege de markante en prominente ligging in het centrum van Boxtel, waar de brug tezamen met de in de beschrijving genoemde bijbehorende onderdelen, de Dommel en nabijgelegen historische bebouwing alsmede fors geboomte, deel uitmaakt van een waardevol ensemble.

Als onderdeel van de historische infrastructuur in de op de Middeleeuwen terug te voeren dorpskern van Boxtel heeft de Zwaansebrug cultuurhistorische waarde. In zijn opzet weerspiegelt het object de ideeën omtrent bruggenbouw in de Wederopbouwperiode.

Opmerkingen: In de borstweringen aan weerskanten van het brugdek bevinden zich hardstenen herdenkingsstenen. Ze vermelden elk: DEZE BRUG IS DOOR/ OORLOGSGEWELD VERNIELD/ 24 OCTOBER 1944/ EN NA HERSTEL HEROPEND/ OP 22 FEBRUARI 1948. Het hekwerk aan de zuidwestzijde draagt een (waarschijnlijk van elders afkomstige) bronzen plaquette: 1899-1939/ ELECTR. CENTRALE/ BOXTEL (n.b. de in 1969 gesloopte centrale bevond zich aan de Van Leeuwenstraat). Tegen de hoekpost aan de noordoostzijde van de brug een bronzen plaquette met de afbeelding van een zwaan en de vermelding: ZWAANSCHHE/ BRUG.

Aan de buitenzijden van de brug een soortgelijke plaquette met de beeltenis van een zwaan en de naam Zwaansche brug aangebracht in de sparingen van de zuidelijke en de noordelijke borstwering.

Adres: Rechterstraat z.n., Boxtel

Objectnr. : BOX-212
blad: 3

Bronnen: Aker, Theo van den, & Oers Piet van, *Boxtel: kijk nou 'ns!*, Boxtel 2002, nrs. 6 en 44

